

קה

חלבות דעת

כמה אדם צריך בדיורו ליזהר מלהגיד עליהם גנות, אלא יחפש עליהם זכויות, בין בדיורו בין אדם לחברו ובין בתפלתו. ט. שאלות את מREN הגאון ובי חיים עוזר זצ"ל כל מה שברא הקב"ה בעולם יש לו איזה תועלת, מה תועלת יש ב"שכל עוקום". וענה מREN הגאון זצ"ל לדון לכף זכות, והביא ראייה מהמעשים שהובאו במסכת שבת דף קמ"ז עיין שם.⁽⁴⁾ ומماחר שזה תכלית בריית "שכל עוקום", יש לאדם להשתמש בכך "שכל עוקום" שלו לתפקיד זה, ויתיר שכלו לחשوب כל אמתלאות והתנצלויות על חברו, אף על פי שאינם על פי שכל הישר, וכל זה כדי לדון חברו לכף זכות, שזהו רצון השם יתברך, שנדונן חברי בצדקה, ונכריעו לטוב, והדין חברו לכף זכות, מדה נגד מדה, גם ה' יתברך ידיניו לכף זכות.

סימן כח

חלבות לייצנות

א. מדת הליצנות היא להטלוץ ולבזות אנשים או פעולות. אסור לדבר ליצנות שנאמר ודברת בם (דברים י' ז) ולא בדיורים בטלים, וליצנות ודאי בכלל זה.⁽⁵⁾ ומלבד היותו איסור בפני עצמו, הוא גם שנייה לעבירה, (רצה לומר שגורם עבירות הרבה) ומעבירה יראת שמיים. וכל המטלוץ נופל בגהנום, ויסורין באין עליון, והוא קשה שתחלתו יסורין וסופו כליה. (ב) וכת ליצנים הוא אחד מרבע כתות שאינן מקבלות פני השכינה. ובכלל זה הקורא בספרי מיניהם, וספרים ועתונות שיש בהם מינות או ליצנות או זנות וניבול פה וכיווץ זהה, דכל אלו בודאי מקללים ומטמאים בדיורו וגם נפשו, ואין לך ליצנות גדול מזה שמטלוץ על הצלם אלקים בתוך האדם וקדושת נפשו, והוא בכלל הקורא בספרים החיצוניים שהחמיר חז"ל מאד בדבר. (ג) (ועיין בסעיף יא' העורה נחוצה).

ב. כל ליצנות אסור חוץ מליצנות של עבודה זרה. (ה) והוא הדין דמותר להטלוץ מאנשים שמיליגים על התורה ועל המצוות. (ו) ועיקר כוונתו בכלל זה יהיה כדי לבזות העבודה זרה והמיןות, ולא כדי ליהנות מליצנות.

ה. מגילה כה..

ד. מפי מורי הגאון ובי יוחם גארעליך זצלה"ה.

ו. חותבת השמירה פרק יב. והנה סתמתי בפניהם,

א. ח"ח חותבת השמירה פרק ט.

וכלומר שדין זה שיך גם בזוה"ז, ואע"ג דברך

ב. עבודה זרה ייח: וע"ע מסילת ישרים פרק ה.

כל נידונים בתחום נשכחו, מ"מ ה"מ בגופם,

ג. סוטה מב.

אבל מעשיהם בודאי הם מעשים של כפירה

ד. חותבת השמירה פרק ט. הוספה אין לך ליצנות

ופריקת על, והרי עיקר הליצנות הוא על

וכרי ביאור למה זה נקרא "לייצנות"

ה המעשים, וכמ"כ בפנים.

קו

הַלְבּוֹת דָעָת

ג. נחלה הלייצנות לחמשה חלקים. והולכים מן החמור אל הקל, אמנים כולם אסורים וכולם נקראו ליצנות.^(ז)

ד. החלק הראשון החמור ביותר הוא המתלוץ' בבני אדם ומאיש ריחם בעניינים אחרים. והוא גם בכלל מספר לשון הרע.

ה. החלק השני, הליגע לבני אדם, לא מפני ששמה ככשلونם וגם לא מכיוון להרעה להם, אלא שלועג להם מפני שמכה אותם בלבו מפני שהם עניים או לא הגיעו לאייה מעלה מן המעלות. ובעוונותינו הרבים יש אנשים שנכשלים בזה. שאם רואים מי חי חי דחקות חושב בלבו ש"אם היה עובד קשה כמו אני عمل בסחרורה או עסק אחר בודאי היה מרוחה הרבה והיה איש נכבד כמווני", וכךilo זה עוללה גדולה לחיות בדוחק. (ולפעמים לועג גם על בני תורה שמוסרים נפשם לחיות בדחקות ועניות כדי לעמל בתורה. והוא חטא פלילי). ומה שהbijאים לזה הוא או גואה או רב התענוג והשלחה. ובזה מראה בנפשו שמאמין שהחצלה ביד בני אדם, והוא באפשרות האדם להשיג בחכמתו, כענין האמורים חי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה (דברים ח' ז'), ולכן לועג לרשות ומבהה לעני כי אמר בלבבו שלא השיג העני לעשרות מחמת חסרונו בדעתו ומחמת שפנות ידין. והוא נחשב כמחרפ, שהרי הכל בא מאת ה' יתברך. וכן שכותב עשיר ורש נפגשו עווה כולם ה' (משל כי' ב').^(ח)

ו. החלק השלישי, מי שלועג חמיד למעשים או לעניינים ואין דעתו להבזותם. אך מרחיק הדברים שאין להרחקם ומרחיק תועלת שאין להרחקה. פירוש שהוא מבזה אך ורק הפעולה, אבל אינו רוצה לbezot בעל הפעולה. ולהיפך, לפעמים הוא מחשיב בעל הפעולה. ופעמים שמכיא המדה הגועה הזאת של אהבת ליצנות כזה לידי מינות שלועג על מצוה מן המצוות. ויסוד המדה הזאת הוא שהאדם הוא חכם בעניינו. ולכן בעל מידה זאת אינו מקבל תוכחה, והוא מודה שאין לה תקוה.^(ט) (אם לא שיתעורר בעצמו לעזוב המדה הגועה הזאת, שהרי אין לך דבר שעומד בפני התשובה) ובעוונותינו הרבים יש נכשלים בזה, ואציר ציור קטן וממנו יקיש המשכיל לכל כיווץ בו. וכגון שכת אחת מן החסידים מbezים מנהג כת אחרת, או של מתנגדים, או להיפך. או ספרדים ואשכנזים. וכל המנהגים יסודם בצדיקי עולם, ואסור לבזותם.

ז. החלק הרביעי, הקובל עצמו תמיד לשיחה בטלה ודברים בטלים בגון פוליטיקה וכדומה, דרך יושבי קרנות. ויש שני רעות בדבר רוחה זהה. האחד, כל המרבה דברים מביא חטא. והשני, כי הוא בטל מן התורה בזמן שהיא יכול לעסוק בה, והוא מן החמורות, שעל זה נאמר כי דבר ה' בזה (במדבר טוי לא') כל שאפשר לעסוק בתורה ואיןו עוסק.^(י)

ח. וההולך למקום אשר נאפסו שם לשחוק וליצנות עובר משום במושב לצים לא ישב (תהלים א' א').^(כ)

ז. הכל על פי שע"ת שער ג' אותן קעד והלאה.

ט. שם אותן קעד.

י. שם אותן קעד.

כ. שם עבדה זורה יה:

ח. שם אותן קעד.

הלבות דעתות

קז

ט. החלק החמישי הוא המתלויצ' לשם שחוק ולא שייבו לו בלבו. ולמשל, כגון שיאמר על אחד שמאירך בתפלה כמה צדיκ הוא בלשון לעג. ואף על פי שהוא בעצמו מחשיבו, אבל בדרך שחוק אומרו. ובזה משונה חלק החמישי הזה מחלק שלישי. דבhalb שליישי רוצה לbezot הפעולה, אך לא בעל הפעולה. ובחלק חמישי גם אינו רוצה לbezot הפעולה, רק בדרך שחוק יצאו מפיו מילים כאלו של ליצנות עליו. והנה דברים אלו מצויים בעונותינו הרבים, והם בכלל צעד וצעד של החיים שהאדם מתלויצ' בדבר מה, ויש בוזה עווון הליצנות. וכבר כתוב ורבינו יונה ז"ל שרבים יכשלו בו על דרך מקרה. ומה נאמר אנחנו יתומים בני يتומים. על כן צריך האדם לאזרור חלציו ולשמור עצמו שלא יכשל בעווון המר הזה שכבר העידו חז"ל עליו שתחלתו יסורין וסופה כליה רחמנא ליצלן. ועוד כתוב ורבינו יונה ז"ל שם שלא יהיה מנהג הליצנות קבוע בנפש האדם עד שהוא פורק עול שמים מעליו. (^ל) لكن יראה האדם להתחזק ביראת שמים והוא טוב לו בזה ובבא.

י. כל שיש בה קלות ראש, (פירוש, לפעם על ידי ריבוי שחוק נעשה אדם כשיכור בדעתו שאין דעתו צולחה, והוא קלות ראש), הרי זה בכלל ליצנות. (^מ) וכן אם יש בה לעג או בזין לאחר או לפועלה טוביה, הרי זה ליצנות. אבל שחוק בלי קלות ראש, לפעם טוב הוא להרחב כלו של אדם. (^נ) ואם עושה כן לשמה אחרים, הוא בכלל מצות חסד. (^ו) ומכל מקום יזהר שלא יהיה בו ליצנות.

יא. מי שנכשל הרבה פעמים בליצנות, עד שנתקבעה המדה הזאת בנפשו, לא יתייחס, אף על פי שאינו יכול ליחלץ ממדה הגורעה הזאת בכת אחת. ויש לו לעבד על עצמו לatat עד שסוף סוף יעוזרו השם יתברך לינקות פחותה חמור, וכן בתחילת יזהר מאד מליצנות היוטר חמורה, ולאחר כך ממה שקצת פחותה חמור, וכן להלאה עד שנייה לגמרי. ויש לו לקבוע לעצמו לימוד ההלכות ובמוסרים השיעירים להזה. ואפילו אם שוב נכשל, לא יתייחס, אלא יחוור לעבודתו, דשבע נפל צידיק וקם (משל' כד' טז). ויש לו לילכת לרופאי נפשות חכמי התורה והמוסר שידרכו אותו בעבודתו. ונראה לי דמאתו שהתחילה לעבוד על עצמו לשבר ממדת הליצנות, אף על פי שעדיין אין נקי ממנה לגמרי, מכל מקום כבר יצא מכת ליצנים, וכן בו כלל מה שאמרו חז"ל שכל המתלויצ' נופל בגיהנם. וידע בנפשו שעבור עבודתו זאת הוא חביב מאד לפני השם יתברך, וכותב הגרא' ז"ל שעיקר חיות האדם הוא להתחזק לשבור מדותיו. והנה כתבנו זה בליצנות, ובאמת כלל זה נהוג בכל המדות. (^ע)

ל. שם אותן קעו.

פסחים קי.

ס. תענית כב.

ע. וזה עיקר המצווה דוחלcta בדורכיו, להתרגל עצמו במדות טובות, כמו שנאריך ע"ז בעוזה"ת בסוף הספר, ומש"כ ונו"ל וכו', מפני שעיקר העונש בליצנות מפני פיקחת על מ"ש, וזה שלאט לatat מקבל עליו מלכות שמים אינו בכלל זה. ומש"כ וכותב הגרא' ז"ל וכו' מובא באבן שלמה פרק א' סעיף ב'.

מ. כך שמעתי מאחד מגודלי הדור שליט"א מה דאיתא באבות שחוק וקלות ראש מריגליין אדם לעבריה, ועיין לעיל בחלק רביעי של ליצנות. ומש"כ פירוש של קלות ראש עיין אבות פרק ג' בתפארת ישראל אות פב' ופג'.

נ. עיין מדרש שמואל אבות פרק ר' על משנה דמה' דברים שהتورה נקנית בהם, במש"כ מיעוט שחוק. ועוד שהרי חז"ל פתחו במיל' דבריותה